

ผลประโยชน์ทับซ้อนภายในนโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

ความนำ

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น เป็นผลผลิตจากนโยบายการค้าเสรีที่อยู่ภายใต้โครงสร้างรัฐที่มีคุณลักษณะเป็นทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐในช่วงสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่นายทุนผูกขาดเข้ามามีอำนาจทางการเมืองได้เข้ามามีบทบาท ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้มีอิทธิพลเหนือนโยบายที่รัฐจัดตั้งขึ้น สะท้อนถึงผลประโยชน์ของกลุ่มทุนต่างๆที่เป็นพวกฟ้องได้โดยตรง ซึ่งความตกลง JTEPA ก็เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างรัฐที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ ที่ได้ปกป้องผลประโยชน์ของฝ่ายการเมืองที่เข้ามามีบทบาทนำ มีอิทธิพลเหนือ ซึ่งมีนัยยะของการครอบงำเป็นผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มทุนในรัฐบาล

บทนี้จึงมีประเด็นในการนำเสนอสองส่วน **ส่วนแรกคือ** วิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลที่กลุ่มเจียร์วอนท์ได้รับจากความตกลง JTEPA โดยงานวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาภาคการเกษตรในส่วนของอุตสาหกรรมอาหารเป็นสำคัญ **ส่วนที่สองคือ** วิเคราะห์การทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ส่วนตัวของกลุ่มเจียร์วอนท์ ซึ่งจะช่วยในการหาส่วนที่เสียไปของจุดสมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ส่วนตัว

4.1 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นกับการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุน

จากการวิเคราะห์ผลได้-ผลเสียของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พบว่า JTEPA เป็นนโยบายสาธารณะประเภทหนึ่งที่ไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรทั้งหลายอย่างเต็มที่ ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ล้วนเป็นกระดูกสันหลังของประเทศชาติ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นศักยภาพและความพร้อมในการส่งออกของคนกลุ่มนี้จึงมีไม่มากนักหรือไม่เพียงพอที่จะแข่งขันกับกลุ่มธุรกิจเอกชนได้

ในทางกลับกันนโยบายนี้กลับ “เพิ่มโอกาส” ให้กลุ่มทุนกลุ่มหนึ่งที่ได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากข้อตกลงดังกล่าวก็คือ กลุ่มเจียร์วอนท์ของธนิษฐ์ เจียร์วอนท์ นักธุรกิจผู้เป็นเจ้าของ “กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือ CP” ซึ่งทำธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเกษตรและมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้งนี้โดยธรรมชาติของระบบทุนนิยมที่จะนำมาสู่การผูกขาดนายทุนรายใหญ่ ซึ่งทำให้นายทุนรายใหญ่ได้เปรียบนายทุนรายย่อยอยู่แล้ว และการที่กลุ่มทุนในรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ เข้ามามีอำนาจในรัฐบาลก็เป็นช่องทางที่ทำให้กลุ่มทุนรายใหญ่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ได้มากขึ้น จากการที่รัฐออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับ

พวกพ้องของตนในรูปแบบของการทุจริตเชิงนโยบาย (policy-based corruption) ซึ่งจะเห็นได้จากการทำความตกลง JTEPA ที่ทำให้ส่วนรวมเสียประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ข้าว ชะยะพิชหรือสิทธิบัตรจุลชีพ เพื่อแลกกับการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มทุนในรัฐบาล ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน (distribution) จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในคณะเจรจา JTEPA ในช่วงรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อกรณีที่ว่า การทำความตกลงนี้เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มเจียรวนนท์ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในรัฐบาลมากกว่าผู้ประกอบการรายย่อยโดยเฉพาะเกษตรกร ซึ่งในประเด็นนี้ วินิจชัย แจ่มแจ่ม¹ ได้ชี้แจงว่า

“การทำ JTEPA ถือได้ว่าเป็น “การสร้างโอกาส” ให้กับธุรกิจ แต่ธุรกิจขนาดเล็กก็คงลำบาก เพราะแค่ตลาดในประเทศก็ลำบากแล้ว ทั้งนี้การเปิดเสรีการค้าแท้จริงแล้วไม่ใช่เรื่องของการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ กลุ่มทุนขนาดใหญ่จึงได้รับโอกาสมากกว่า เนื่องจากมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่า”

สริก อุบลบาน² ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าไม่มี มันต้องมีบ้าง เพราะซีพีहतตลาดได้เก่งกว่ากลุ่มธุรกิจอื่น อีกทั้งได้รับการหนุนเสริมจากภาคการเมือง ย่อมทำให้ซีพีได้รับประโยชน์จากความตกลงนี้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย”

ส่วนวิเชียร แทนธรรมโรจน์³ ได้กล่าวถึงกลุ่มทุนผูกขาดเหล่านี้ว่า การทำเขตการค้าเสรีรวมทั้ง JTEPA นั้นเป็นการเปิดเสรีทางการค้าขนาดใหญ่ตั้งนั้นกลุ่มที่ได้ประโยชน์จึงเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าขนาดกลางหรือขนาดเล็ก และในประเด็นนี้ ดร.รังษิต ภูศิริภิญโญ⁴ ได้อธิบายให้ชัดเจนขึ้นว่า ในการส่งออกสินค้าไปยังญี่ปุ่นนั้นผู้ประกอบการจะต้องมียื่นเอกสารที่เรียกว่า “ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า” หรือ “Form JTEPA” เพื่อใช้สิทธิลดภาษีภายใต้กรอบ JTEPA ซึ่งการขอแบบฟอร์ม JTEPA นี้ค่อนข้างมีค่าใช้จ่ายที่สูงจึงเหมาะกับภาคธุรกิจที่มีการส่งออกไปในปริมาณมากเป็น Mass Product จึงจะคุ้มทุน อีกทั้งขั้นตอนการดำเนินการและตรวจสอบคุณภาพสินค้าทั้งจากไทยและโดยเฉพาะจากญี่ปุ่นค่อนข้างเข้มงวดและยุ่งยาก ภาค

¹ สัมภาษณ์ วินิจชัย แจ่มแจ่ม, ผู้อำนวยการสถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 12 พฤศจิกายน 2553.

² สัมภาษณ์ สริก อุบลบาน, นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ กองเอเชีย กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 30 มิถุนายน 2553.

³ สัมภาษณ์ วิเชียร แทนธรรมโรจน์, ผู้อำนวยการส่งเสริมสหกรณ์พื้นที่ 1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 25 พฤศจิกายน 2553.

⁴ สัมภาษณ์ รังษิต ภูศิริภิญโญ, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 4 ธันวาคม 2553.

ธุรกิจที่ส่งออกสินค้าต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากญี่ปุ่นก่อนจึงจะส่งออกไปได้ ซึ่งภาคธุรกิจที่ผ่านการรับรองจากญี่ปุ่นส่วนมากจะเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น

และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ FTA Watch ถึงประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มเจียร์วอนทีในนโยบาย JTEPA ก็ได้ข้อมูลว่า เป็นเรื่องที่ไม่ได้เห็นความคาดหมายอะไร เพราะมีความชัดเจนตั้งแต่การชูเรื่องการส่งออกสินค้าเกษตรแต่เกษตรกรไทยส่วนใหญ่กลับไม่ได้รับประโยชน์ ในขณะที่รัฐบาลมุ่งแต่ผลักดันในสินค้าที่กลุ่มทุนในพรรคที่เป็นพวกพ้องของตนให้ได้ประโยชน์จากนโยบายนี้⁵

กล่าวคือการเอื้อผลประโยชน์ของรัฐบาลต่อกลุ่มบริษัทของเครือเจริญโภคภัณฑ์ นั้นเป็นการคอร์รัปชันประเภทหนึ่งที่อาจารย์ผาสุก พงษ์ไพจิตร⁶ ได้กล่าวไว้ว่าเป็นลักษณะการคอร์รัปชันที่เกิดจากการทับซ้อนของผลประโยชน์หรือการขัดกันระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ส่วนบุคคล (conflic of interest) ผ่านการออกกฎหมายหรือการดำเนินนโยบายที่จะเป็นประโยชน์กับกลุ่มของตนเรียกได้ว่าเป็นการทุจริตเชิงนโยบาย (policy-based corruption) โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์ซึ่งเป็นของกลุ่มเจียร์วอนทีนั้นนับได้ว่าเป็นบริษัทหนึ่งที่มีความพร้อมและศักยภาพมากที่สุดในประเทศไทย ยิ่งเมื่อรวมกับความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณแล้ว ยิ่งทำให้กลุ่มเจียร์วอนทีเหนือกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่มีความพร้อมหรือศักยภาพของกลุ่มมีไม่เพียงพอที่จะแข่งขันกับกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ได้ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเข้มงวดในเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารมาก รวมทั้งมีเกณฑ์มาตรฐานสินค้าที่สูงกว่าระดับสากลจนเป็นอุปสรรคทางการค้าต่อเกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งสิ่งนี้เป็นข้อได้เปรียบประการหนึ่งหรือเป็นข้อแตกต่างที่ทำให้กลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่นี้ประโยชน์จากการทำความตกลง JTEPA มากกว่ากลุ่มอื่นนั่นเองซึ่งเป็นไปตามตรรกะของทุนนิยม

นอกจากนี้กลุ่มเจียร์วอนทียังเป็นมหาเศรษฐีที่เริ่มกิจการการค้าและได้เริ่มมีการผูกขาดตลาดทางอุตสาหกรรมเกษตร และใช้ความสามารถทางเทคโนโลยีในการสร้างเนื้อสร้างตัว เมื่อร่ำรวยแล้วก็อาศัยการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับนักการเมืองและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งรัฐบาลพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาลที่เริ่มจากเป็นกลุ่มทุนนักธุรกิจที่สร้างสายสัมพันธ์กับ

⁵ สัมภาษณ์ บัณฑิตพร เศรษฐศิริโรตม์, ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อสิ่งแวดลอม, 7 กรกฎาคม 2553. และ สัมภาษณ์ สมาชิกกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (FTA Watch), นักวิจัยประจำโครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (FOCUS) สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 8 ธันวาคม 2553.

⁶ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, "การทับซ้อนของผลประโยชน์กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ," ใน ไอ.ซี.ยู. ทักษิณโณมิกส์ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยทรรศน์, 2549), หน้า 67.

กลุ่มทุนนักธุรกิจด้วยกัน และกลุ่มทุนเหล่านั้นก็ได้รับการเอื้อประโยชน์จากการที่รัฐเปลี่ยนแปลง หรือออกนโยบาย หรือการแต่งตั้งบุคคลทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนผู้ให้การ สนับสนุนให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งสามารถเข้ามากำหนดนโยบายให้เอื้อต่อ กลุ่มประโยชน์ของตนเองได้

จากที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มเจียรนวนนท์ จากการที่กลุ่มทุนนี้ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญโดยเฉพาะสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคลังและพาณิชย์ในขณะนั้น ได้ดำรงตำแหน่งเป็น ประธานคณะกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี ที่มี บทบาทสำคัญในการเจรจาระดับการเมืองหรือการบรรลุความตกลงในหลักการขององค์ประกอบ สำคัญของ JTEPA นอกจากนี้ยังมีนอกจากนี้วัฒนา เมืองสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หลานเขยของธนิชก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการด้วย หากบุคคลธรรมดาหรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ธุรกิจเอกชนเป็นผู้บริหารประเทศก็คงไม่มีข้อสงสัยประการใดเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อน แต่ เผิดูได้มีบุคคลในภาคการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับการเจรจาความตกลง JTEPA ซึ่งเป็นผู้ที่มี ความสัมพันธ์กับกลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าร่วมด้วย ทำให้ข้อสงสัยเกี่ยวกับ ผลประโยชน์ทับซ้อนในความตกลงนี้จึงเกิดขึ้นได้

4.1.1 ผลประโยชน์ที่กลุ่มเจียรนวนนท์ได้รับจากความตกลงหุ้นส่วน เศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

พิทยา ว่องกุล ได้วิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจการเมืองของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในกรอบของลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism)⁷ กล่าวคือการจัดตั้งเขตการค้าเสรีนับเป็น แนวคิดเสรีนิยมใหม่ เป็นแนวคิดที่ผูกโยงกับโลกไร้พรมแดนหรือโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์ ทางเศรษฐกิจ ภายใต้แนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดการแข่งขันเสรีขึ้น โดยปราศจากกฎเกณฑ์หรือ ข้อบังคับที่เคยปฏิบัติต่อกัน เช่น เคยตั้งกำแพงภาษีไว้สูงเกินไปก็ลดลงมาเพื่อให้สินค้าเข้าไป ค่าขายกันได้โดยเสรี หรือการกักสินค้าเอาไว้เป็นระยะเวลาอันยาวนานก็ต้องปล่อยสินค้าตามระยะเวลาที่ เหมาะสม ไม่มีการกีดกันแก่งัดกันไป เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นเสมือนการโฆษณาชวนเชื่อ แก่ผู้ที่มีแนวคิดแสวงหาประโยชน์จากการค้าเสรี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสิ่งเหล่านี้คือการสร้างความ พอใจแก่ชนชั้นนายทุนหรือผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้มีธุรกิจข้ามชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถมี การแข่งขันทางการค้าได้อย่างเสรี แต่อย่างไรก็ตามการเจรจาการค้าการลงทุนเพื่อเปิด เสรีนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หากเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง อำนาจ

⁷ พิทยา ว่องกุล, ทักษิณ โลกาภิวัตน์ (กรุงเทพมหานคร: สายธาร, 2547), หน้า 107.

การต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ และยังเกี่ยวข้องกับดุลอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ระหว่างภูมิภาคและระหว่างกลุ่มประเทศ ซึ่งการเปิดเสรีทางการค้านั้นย่อมมีกลุ่มคนที่ได้ประโยชน์และกลุ่มคนที่เสียประโยชน์หรือไม่ได้รับประโยชน์ โดยกลุ่มคนที่มักได้ประโยชน์คือกลุ่มคนที่มีการจัดตั้งองค์กรที่ดี มีอำนาจการต่อรองหรือมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายมากที่สุด ขณะที่คนที่เสียประโยชน์คือกลุ่มคนที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดตั้งองค์กรที่ดีที่เทียบเท่าองค์กรขนาดใหญ่ได้ รวมทั้งไม่มีอำนาจต่อรองและไม่มีเส้นสายทางการเมือง ดังนั้นทำให้กลุ่มคนที่ไม่มีอิทธิพลจึงสามารถผลักดันการกำหนดขอบเขตทิศทางและสาระสำคัญของนโยบายเขตการค้าเสรี เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนของตนได้มากที่สุด

กล่าวคือพ.ต.ท.ทักษิณ ได้เกาะกระแสเสรีนิยมใหม่ด้วยการเชื่อมอำนาจทางเศรษฐกิจของตนเข้ากับอำนาจทางการเมือง และใช้อำนาจทางการเมืองเข้ามาบิดเบือนกลไกการค้าเสรีเพื่อออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มตนหรือพวกพ้องที่เป็นกลุ่มทุนผูกขาด โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาว่ากลุ่มเจียร์วอนท์ได้รับประโยชน์อะไรจากการดำเนินนโยบายความตกลง JTEPA ในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ในครั้งนี้บ้าง โดยผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาภาคการเกษตรโดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารเป็นสำคัญ เนื่องจากกลุ่มเจียร์วอนท์จัดเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนด้านอุตสาหกรรมเกษตรที่มีขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและเอเชียอาคเนย์ และเป็นกลุ่มธุรกิจผูกขาดภาคการเกษตรในประเทศ

4.1.2 กลุ่มเจียร์วอนท์กับผลประโยชน์ภาคอุตสาหกรรมอาหาร

ธนิษฐ์ เจียร์วอนท์ นักธุรกิจผู้เป็นเจ้าของ “กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือ CP” กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ในภาคการเกษตร ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักคือต้องการที่จะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” ด้วยการผลิตอาหารคุณภาพดี และผลิตภัณฑ์อาหารที่ถูกหลักอนามัยอย่างมีมาตรฐานสูง ซึ่งยุทธศาสตร์นี้สอดคล้องกับ “โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อครัวไทยสู่โลก”⁸ (Trade and Investment Promotion for “Kitchen of the World” Project) ในนโยบาย JTEPA โดยโครงการนี้จะช่วยส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารของไทย ซึ่งรวมถึงวัตถุดิบอาหารเตรียมสำเร็จ อาหารพร้อมปรุงและอาหารพร้อมรับประทาน โดยกลุ่มเจียร์วอนท์ได้ขานรับนโยบายนี้เพื่อที่จะมุ่งเป็นครัวโลก กล่าวได้ว่าโครงการครัวไทยสู่ครัวโลกของความตกลง JTEPA นี้

⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, เรือนำรู้เกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น Japan-Thailand Economic Partnership Agreement, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2549), หน้า 35.

เป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้กับกลุ่มกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภาครัฐในการส่งออกสินค้าในภาคอุตสาหกรรมของตนหรือการเข้าไปลงทุนในญี่ปุ่น

จากความตกลง JTEPA นี้ก็เป็นช่องทางทางการตลาดที่สำคัญที่กลุ่มเกษตรกรที่สามารถขยายการส่งออกสินค้าอาหารไปยังญี่ปุ่น และจากการที่บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัดมหาชน (CPF) มีสาขาอยู่ในญี่ปุ่นการทำความตกลงนี้จะช่วยเอื้อประโยชน์ในการลดภาษีส่งออกของบริษัท เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารสูงที่สุดในกลุ่มประเทศพัฒนา อีกทั้งญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประชากรมากถึง 127 ล้านคนและเป็นประเทศร่ำรวยที่มีอำนาจในการซื้อสูง⁹ จึงทำให้ญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรที่ทั่วโลกให้ความสนใจ ขณะที่ไทยเป็นประเทศที่ส่งออกสินค้าอาหารลำดับต้นๆของโลก ส่งผลให้ไทยติดอันดับ 5 ของประเทศที่นำเข้าอาหารไปยังญี่ปุ่นสูงสุดของโลก

และเมื่อช่วงปลายปี 2548 ที่ผ่านมา CPF บริษัทในเครือของเจริญชนที่ได้ร่วมกับบริษัทโยนิควิ คอร์ปอเรชั่น ผู้นำด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ในญี่ปุ่น ได้ร่วมกันจัดตั้งบริษัทร่วมทุน CP-Yonekyu "ซีพี-โยนิควิ"¹⁰ โดยมี CPF ถือหุ้นใหญ่ 80.5% และใส่เงินลงทุนเบื้องต้น 161 ล้านบาท Yonekyu มีสายการผลิตซึ่งครอบคลุมเนื้อสัตว์ทุกประเภททั้งเนื้อวัว หมู และไก่ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ CPF สามารถอาศัยใช้ความชำนาญของ Yonekyu มาหนุนเสริมการแปรรูปวัตถุดิบหลากหลายที่ CPF ผลิตได้อย่างกว้างขวางไปในคราวเดียวกัน โดย CPF จะได้ประโยชน์จากการที่ Yonekyu เป็นฐานตลาดในญี่ปุ่นรวมทั้งอาศัยเทคโนโลยีของญี่ปุ่นมาเสริมการพัฒนาการผลิตอาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์ที่มีอยู่¹¹

สิ่งนี้ถือเป็นบทพิสูจน์ศักยภาพและความสามารถของ CPF ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เอื้อต่อการกอบโกยผลประโยชน์จากความตกลง JTEPA กล่าวคือภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศ ในฐานะที่เป็นภาคที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ เป็นภาคที่รองรับระบบ

⁹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, สรุปความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นด้านการเกษตร (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550) หน้า 6.

¹⁰ ผู้จัดการรายวัน, Long Walk to World Kitchen [ออนไลน์], มีนาคม 2548. แหล่งที่มา www.gotomanager.com/resources/default.aspx?id=21367

¹¹ ผู้จัดการรายวัน, CPFดึงญี่ปุ่นตั้ง "ซีพี-โยนิควิ" ผุดโรงอาหารแปรรูปเนื้อสัตว์ [ออนไลน์], 26 พฤศจิกายน 2547. แหล่งที่มา www.gotomanager.com/resources/default.aspx?id=21367

ความมั่นคงของอาหารและเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจไทยมาช้านาน ส่งผลให้ปัจจุบันไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญอันดับที่สิบห้าของโลก¹²

การศึกษาโดยใช้ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์ในช่วง 5 เดือนแรกหลัง JTEPA มีผลบังคับใช้ (พ.ย. 2550 – มี.ค. 2551) พบว่าในภาพรวม ภาคการส่งออกของไทยสามารถประหยัดภาษีศุลกากรได้ถึง 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมีอุตสาหกรรมอาหารได้รับประโยชน์จากการประหยัดภาษีศุลกากรมากที่สุด ทั้งนี้ในส่วนของอัตราการใช้สิทธิประโยชน์ของ JTEPA โดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 55.9 โดยอุตสาหกรรมที่มีการใช้สิทธิประโยชน์สูงสุดสามอันดับแรกคือ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ (ใช้สิทธิประโยชน์ร้อยละ 96) อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม (ร้อยละ 71) และอุตสาหกรรมอาหาร (ร้อยละ 66)¹³

สินค้าส่งออกไปญี่ปุ่นที่สำคัญของไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารได้แก่ ไข่ปรุงแต่ง (HS 160232) สัดส่วนร้อยละ 14.8 ของสินค้าออกไปญี่ปุ่นในกลุ่มอาหาร รองลงมาได้แก่ กุ้งปรุงแต่ง (HS 160520) สัดส่วนร้อยละ 8.8 กุ้งอื่นๆและจำพวกกุ้งกุลาดำ (HS 030613) มีสัดส่วนร้อยละ 7.1 และอาหารส่งออกที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ ปลาหมึก (HS 030749) น้ำตาลที่ได้จากอ้อย (HS 170111) เนื้อสัตว์ปีกอื่นๆ (HS 160239) เดกซ์ทรีนและโมดิไฟด์สตาร์ช (HS 350510) โดยสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารไปตลาดญี่ปุ่นมีสัดส่วนร้อยละ 67.9 ของการส่งออกสินค้าพิกัด 6 หลักในกลุ่มนี้

ทั้งนี้ตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดที่ใหญ่มากแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากภาคเกษตรและประมงภายในประเทศไม่สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ต้นทุนการผลิตภายในญี่ปุ่นก็อยู่ในระดับที่สูงมาก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงต้องนำเข้าอาหารจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และบริษัทอาหารญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งได้ย้ายฐานการผลิตไปตั้งยังต่างประเทศที่มีแหล่งวัตถุดิบและค่าจ้างแรงงานต่ำแล้วส่งอาหารแปรูปกลับมาจำหน่ายในญี่ปุ่นอีกด้วย ทั้งนี้ญี่ปุ่นจึงมีนโยบายกระจายความเสี่ยงในการนำเข้าอาหารจากหลายๆแหล่งไม่เน้นการนำเข้าเพียงแหล่งเดียว โดยมีสหรัฐอเมริกา จีน ออสเตรเลีย แคนาดา และไทย เป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่เข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นตามลำดับ ส่วนไทยส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปตลาดญี่ปุ่น

¹² กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน, “ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรและภาคเกษตรกรรม,” ใน เอกสารสรุปข้อเท็จจริง ผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรีและข้อเสนอแนะนโยบาย ข้อเสนอแนะก่อนหายนะ (กรุงเทพมหานคร: FTA WATCH, 2549), หน้า 1.

¹³ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, “การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของธุรกิจไทยจากความตกลง JTEPA,” ใน รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการเปิดเสรี (Free Trade Agreement : FTAs) ระยะที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2551), หน้า i.

เป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้นญี่ปุ่นจึงเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารหลักของไทย โดยนับนี้ ญี่ปุ่นจึงมีความสำคัญทางการค้าต่อไทยมากกว่าที่ไทยมีความสำคัญต่อญี่ปุ่น¹⁴

ลักษณะตลาดอาหารของญี่ปุ่นที่สำคัญคือ การเน้นอาหารที่ประหยัดเวลาในการปรุงอาหาร การให้ความสำคัญต่อสุขภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอาหารที่มีแนวโน้มทางการตลาดดีได้แก่ อาหารแบบพร้อมรับประทาน (Ready-to-Eat) อาหารเพื่อสุขภาพ อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาสูง อาหารที่ใช้กับเครื่องอบไมโครเวฟและอาหารสำหรับผู้สูงอายุ¹⁵ การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลง JTEPA ใน 5 เดือนแรก (พ.ย.2550-มี.ค.2551) อัตราการใช้สิทธิประโยชน์ตามความตกลง JTEPA ในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารเทียบเท่ากับร้อยละ 66 โดยสินค้าหลายรายการที่มีอัตราการใช้สิทธิเต็มร้อยละร้อยหรือใกล้เคียง โดยเฉพาะสินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่นอันดับต้นๆ เช่น ไข่ปรุงแต่ง กุ้งปรุงแต่ง กุ้งอื่นๆ (กุลาดำ ก้ามกราม) เดกซ์ทรีน และโมดิไฟด์สตาร์ช ซอสและอื่นๆ เป็นต้น¹⁶

จากข้อมูลในข้างต้นทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ในกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นจะได้ผลประโยชน์จากการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารและสินค้าเกษตรเป็นอย่างมาก เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารสูงที่สุดในกลุ่มประเทศพัฒนา ผลประโยชน์ส่วนบุคคลที่กลุ่มเจียรวนนท์จะได้รับจากการทำความตกลง JTEPA นี้คือ **หนึ่ง** การส่งออกไก่สดแช่เย็น แช่แข็ง/ไก่ปรุงสุก **สอง** การส่งออกกุ้งแช่เย็น แช่แข็ง/กุ้งแปรรูป **สาม** การส่งออกผลไม้ และสี่ การสร้างแบรนด์ของ CP ในตลาดญี่ปุ่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.2.1 สินค้าไก่สดแช่เย็น แช่แข็ง/ไก่ปรุงสุก

ไก่ปรุงแต่งเป็นสินค้าอาหารสำคัญที่ส่งไปตลาดญี่ปุ่นอันดับ 1 โดยคู่แข่งของไทยคือจีน สหรัฐ ออสเตรเลีย ในขณะที่นั้นยังไม่มีประเทศใดมีความตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่น โดยสถานการณ์ไก่เนื้อในญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่าจำนวนการบริโภคนั้นมีมากกว่าการผลิตในประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ญี่ปุ่นต้องนำเข้าสินค้าไก่เข้ามาในประเทศเพื่อให้เพียงพอต่อผู้บริโภค

¹⁴ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย "ข้อเสนอต่อร่างความตกลง JTEPA" (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549), หน้า 1.

¹⁵ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, "การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของธุรกิจไทยจากความตกลง JTEPA," ใน รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTAs) ระยะที่ 3, หน้า 165.

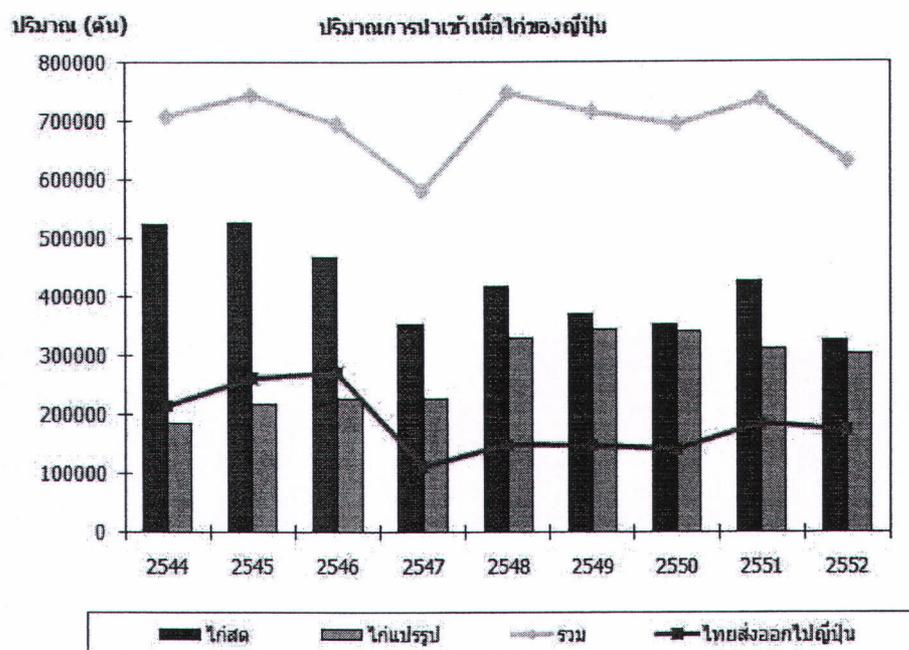
¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 168.

ตารางที่ 4 สถานการณ์ไก่เนื้อในญี่ปุ่น

สถานการณ์ไก่เนื้อญี่ปุ่น	2548	2549	2550	2551	2552	2553
ผลิต (พันตัน)	1,166	1,258	1,250	1,255	1,260	1,255
ส่งออก (พันตัน)	-	-	-	-	-	-
นำเข้า (พันตัน)	748	716	696	737	650	680
บริโภค (พันตัน)	1,880	1,970	1,945	1,992	1,910	1,960
การบริโภค / คน / ปี (กิโลกรัม)	14.7	15.4	15.3	15.1	15.4	15.5

ที่มา : USDA, World poultry meat¹⁷

กราฟที่ 1 การนำเข้าของไก่สด/ไก่แปรรูป ของญี่ปุ่น

ที่มา : สำนักที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน¹⁸

¹⁷ สำนักที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน, สถานการณ์ไก่เนื้อในญี่ปุ่น [ออนไลน์], 2554. แหล่งที่มา <http://aphrodite.cportal.net/Default.aspx?tabid=91>

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

การระบาดของโรคไข้หวัดนกในช่วงไตรมาสแรกของปี 2547¹⁹ ส่งผลให้การบริโภคเนื้อไก่ลดลงอย่างมากทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการประกาศห้ามนำเข้าไก่สดแช่เย็นแช่แข็งจากประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตามสินค้าประเภทไก่ปรุงสุกยังสามารถส่งออกไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญอย่างญี่ปุ่น แต่ต้องผ่านมาตรการที่เข้มงวดในด้านความปลอดภัยของอาหารของญี่ปุ่น จากกราฟที่ 1 จะเห็นได้ว่าปริมาณนำเข้าไก่สดลดลงเพราะปัญหาไข้หวัดนก แต่ญี่ปุ่นก็ได้เพิ่มปริมาณการนำเข้าไก่ปรุงสุกจากไทยเพิ่มมากขึ้นดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปริมาณการนำเข้าไก่เนื้อของญี่ปุ่น

การนำเข้าเนื้อไก่สดและแปรรูปของญี่ปุ่น ปี 2552									
แหล่งนำเข้า	เนื้อไก่สด			เนื้อไก่แปรรูป			รวม		
	2551 (ตัน)	2552 (ตัน)	% เพิ่ม/ลด 51/52	2551 (ตัน)	2552 (ตัน)	% เพิ่ม/ลด 51/52	2551 (ตัน)	2552 (ตัน)	% เพิ่ม/ลด 51/52
บราซิล	396,530	307,944	-22.34	821	673	-18.03	397,351	308,617	-22.33
ไทย	-	-	0	179,708	175,502	-2.34	179,708	175,502	-2.34
จีน	135	92	-31.85	128,335	135,828	5.84	128,470	135,920	5.8
สหรัฐฯ	23,866	18,316	-23.25	291	150	-48.45	24,157	18,466	-23.56
อื่นๆ	5,566	4,744	-14.77	1,591	1,869	17.47	7,157	6,613	-7.6
รวม	426,097	331,096	-22.3	310,746	314,022	1.05	736,843	645,118	-12.45
ที่มา : วารสาร World Poultrymeat ²⁰									

¹⁹ ชาวเครดิต, บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน [ออนไลน์], 2547. แหล่งที่มา www.trisrating.com/th/pdf/.../CPF262-t-SHIR07HIK99.pdf

²⁰ สมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย, "การนำเข้าเนื้อไก่สดและแปรรูปของญี่ปุ่น ปี 2552," World Poultrymeat 167 (24 กุมภาพันธ์ 2553): 9.

ตารางที่ 6 เครื่อง CP ในการส่งออกไก่ไปญี่ปุ่น

เครื่อง CP กับส่วนแบ่งทางการตลาดในการส่งออกไก่ไทยไปญี่ปุ่น ปี 2547-2552						
หน่วย: พันตัน						
	2547	2548	2549	2550	2551	2552
การส่งออกไก่ทั้งหมดของ ไทยไปญี่ปุ่น	112,316	149,079	148,786	144,025	184,325	173,383
ปริมาณการส่งออกไก่ของ เครื่อง CP ไปญี่ปุ่น	15,426	22,033	19,662	24,034	27,479	27,137
สัดส่วนการส่งออกไก่ของ CP ไปญี่ปุ่น (%)	13.73	14.78	13.21	16.69	14.91	15.65

ที่มา : สำนักที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน²¹

จากตารางจะเห็นได้ว่า CP มีแนวโน้มการส่งออกสินค้าไก่ไปญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ บริษัทซี.พี. เมอร์แซนด์ซิง จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ของกลุ่มเจียรวนนท์ เป็นบริษัทหลักที่ได้ส่งออกไก่สดแช่เย็น/แช่แข็งและไก่ปรุงสุกไปญี่ปุ่น สูงเป็นอันดับ 1 ในประเทศไทย²²

อดิเรก ศรีประทักษ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่และประธานคณะผู้บริหารบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร (CPF) เปิดเผยว่าจากปัญหาความปลอดภัยด้านอาหารของจีนส่งผลให้ลูกค้าของญี่ปุ่นหันมานำเข้าสินค้าจากประเทศไทยมากขึ้น ส่วนของ CPF มียอดคำสั่งซื้อไก่ปรุงสุกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีร์ศักดิ์ อูรูนานนท์ รองกรรมการผู้จัดการธุรกิจอาหารแปรรูปไก่เนื้อ CPF กล่าวว่า CPF มียอดคำสั่งซื้อไก่ปรุงสุกจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 30-40% จากปกติเดือนละ 2,000 ตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง²³ ปัจจุบันซีพีเอฟส่งออกไก่ปรุงสุกปีละ 1 แสนตัน มูลค่า 1.5 หมื่นล้านบาท ตลาดส่งออกหลักคือ สหภาพยุโรป (อียู) 60% ญี่ปุ่น 30% ส่วนที่เหลือเป็นตลาด เอเชีย

²¹ สำนักที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน, สถานการณ์ไก่เนื้อในญี่ปุ่น

[ออนไลน์], 2554. แหล่งที่มา <http://aphrodite.cportal.net/Default.aspx?tabid=91>

²² ศูนย์ศึกษาเอเปคและศึกษาความร่วมมือในภูมิภาคแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยที่ปรึกษาการวิเคราะห์เศรษฐกิจภายใต้ความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างไทย-ญี่ปุ่น (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 461.

²³ "ไก่สุกซีพีเอฟขายดี 'ญี่ปุ่น' ซื้อเพิ่ม 40%," โฟกัสเดย์ (8 ตุลาคม 2551): 8.

กล่าวคือ JTEPA ทำให้กลุ่มเจียร์วอนที่มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่น นักวิเคราะห์จากบริษัทหลักทรัพย์ไครส์²⁴ วิเคราะห์ว่าบริษัทซึ่งอยู่ในกลุ่มอาหารและเกษตรแปรรูปที่น่าจะได้ประโยชน์จากความตกลงดังกล่าวได้แก่ บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัดมหาชน (CPF) บริษัทไทยยูเนียน โพรเซิน โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) หรือ TUF และบริษัทจีเอฟพีที จำกัด (มหาชน) หรือ GFPT เนื่องจากทั้ง 3 บริษัทเป็นผู้ส่งออกสินค้าอาหารและเกษตรรายใหญ่ โดยเชื่อว่าเมื่อ JTEPA เริ่มมีผลบังคับใช้จะช่วยให้ความสามารถในการแข่งขันของผู้ส่งออกทั้ง 3 รายดีขึ้น เนื่องจากจะสามารถขายได้ในราคาที่ถูกลงจากการปรับลดภาษีลงมา ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่แนวโน้มยอดขายจะปรับเพิ่มขึ้นในอนาคต ความตกลง JTEPA จึงส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออกสินค้าเกษตร

ในกระบวนการผลิตของขั้นตอนการผลิตไก่ครบวงจรของ CPF นั้นประกอบด้วย โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานฟักไข่ ฟาร์มเลี้ยงไก่ และโรงงานชำแหละและแปรรูปเนื้อไก่ นอกจากนี้ CPF ได้ใช้ระบบฟาร์มปิดมาใช้ในการเลี้ยงไก่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เนื่องจากสามารถควบคุมอัตราการเลี้ยงรอดและการโตได้อย่างสม่ำเสมอ ในทุกขั้นตอนได้มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ควบคุมการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนแรงงานซึ่งมีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผลที่เกิดขึ้นทำให้คนงานเพียง 1 คน ดูแลไก่ได้ถึง 150,000 ตัว และยังสามารถควบคุมปัจจัยในการเลี้ยงได้อย่างแม่นยำ ทั้งอุณหภูมิ ความชื้น อาหารและอัตราการโต ด้วยเทคโนโลยีที่ CPF นำเข้ามาช่วยในการเลี้ยงไก่ จนสามารถตรวจสอบและติดตามข้อมูลการเลี้ยงของฟาร์มต่างๆ ได้โดยละเอียดผ่านทาง การสื่อสารผ่านดาวเทียม โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาที่ฟาร์ม และยังช่วยให้รู้ถึงต้นทุนการเลี้ยงได้ชนิดวันต่อวัน เพื่อให้คำนวณผลกำไร/ขาดทุนของการเลี้ยงแต่ละครั้งได้ทันที เมื่อเลี้ยงจนได้อายุและน้ำหนักตามที่กำหนดแล้ว ก็จะถูกจับส่งเข้าสู่โรงฆ่าชำแหละและโรงงานแปรรูป ซึ่งมีการควบคุมขั้นตอนการผลิตตามมาตรฐานสากล จนออกมาเป็นสินค้าที่พร้อมส่งให้ลูกค้าหรือออกวางจำหน่ายในที่สด²⁵

หลังจากการระบาดของไข้หวัดนก ระบบการเลี้ยงเช่นนี้ได้สร้างจุดแข็งที่สำคัญให้กับ CPF นอกเหนือไปจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนตามที่ตั้งใจไว้ นั่นคือความปลอดภัยของเนื้อไก่ที่เป็นสินค้าขั้นปลาย มีมาตรฐานตรงตามข้อกำหนดความปลอดภัย การเตรียมการของ CPF อีกประการหนึ่งที่กลายมาเป็น “จุดแข็ง” ในเวลานี้โดยบังเอิญก็คือ การลงทุนสร้างโรงงานแปรรูปเพื่อผลิตไก่ปรุงสุก ซึ่งเริ่มต้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการปรับระบบการ

²⁴ บริษัทหลักทรัพย์ไครส์, “JTEPA ส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออกสินค้าเกษตร.” โฟสทูเดย์ (6 พฤศจิกายน 2550): 7.

²⁵ ณัฐวุฒิ หอมจิตต์, The Way to be kitchen of the World [ออนไลน์], 2548. แหล่งที่มา www.gotomana.com/news/details.aspx?id=29977

เลี้ยงมาเป็นระบบปิดทั้งหมดของ CPF นั่นเอง ทำให้ CPF เป็น 1 ใน 16 โรงงานที่ได้รับรองมาตรฐานทางสุขอนามัยสัตว์ของ MAFF²⁶ ทำให้ผ่านการตรวจสอบจากญี่ปุ่น เพราะมีกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานตามที่ญี่ปุ่นกำหนดทุกขั้นตอน

ความคิดผู้บริหารของกลุ่มเจียรวนนท์ในช่วงแรกที่น่ากระบวนการแปรรูปและปรุงสุกอาหารเข้ามาใช้ นอกเหนือจากการขายเป็นผลิตภัณฑ์ไก่สด คือการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และหาตลาดที่ให้ผลกำไรมากกว่าตลาดไก่สดที่มีการแข่งขันสูงจากผู้ผลิตรายอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ CPF เริ่มลดสัดส่วนการส่งออกไก่สดแช่แข็งที่เดิมเคยเป็นผู้ส่งออกหมายเลข 1 ของไทยลง แต่ไปเพิ่มการส่งออกไก่ปรุงสุกมากขึ้นแทน และเมื่อใช้วัตถุดิบเกรด ไก่สดของไทยไม่สามารถส่งออกได้เลย ผู้ผลิตที่มีความพร้อมในการผลิตไก่ปรุงสุกมากที่สุดจึงเป็นผู้ที่มีความได้เปรียบมากที่สุด ซึ่งก็คือ CPF นั่นเอง ซึ่งในเรื่องนี้อดิเรก ศรีประทักษ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ CPF ได้กล่าวไว้ว่า

"เราเคยเป็นผู้นำการส่งออกไก่สดมาตลอด 25 ปี แต่เรามองไปข้างหน้าแล้วเห็นว่าเราต้องการสร้างตลาดที่มีกำไรมากกว่า แต่มันทำยากกว่าและลงทุนมากกว่า ส่วนตลาดที่มีกำไรน้อยและมีความเสี่ยงสูงเราจะค่อยๆ ทิ้งไป จะเห็นว่ายอดส่งออกไก่สดของเราตกมาเป็น 3 หรือ 4 ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา มันเป็นเรื่องความตั้งใจ แล้วก็ได้คิดล่วงหน้าด้วยว่าอยู่ดีๆ จะเกิดปัญหาใช้วัตถุดิบขึ้นมาไม่ได้คิด"

"ใช้วัตถุดิบทำให้คนกลัวที่จะบริโภคไก่ อันนี้เป็นวิกฤติที่เกิดขึ้น เราก็คิดว่าจะทำวิกฤติให้เป็นโอกาสได้อย่างไร วิธีการก็คือ ทำให้คนไม่กลัวไก่ ซี.พี. ไม่กลัวไก่ที่เราปรุงสุกถูกลักษณะ ปรุงสุกให้ผู้บริโภค ถ้าเราสร้างโอกาสให้เร็วกว่าคู่แข่ง ของเรา เราก็น่าจะได้ตลาดส่วนนี้ไปก่อน"²⁷

ปัจจุบันผลผลิตเนื้อไก่แปรรูปแบบปรุงสุก มีกำลังการผลิตรวม 10,000 ตันต่อเดือน ผลิตเพื่อส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญ ทั้งญี่ปุ่นและสหภาพยุโรป และเตรียมจะส่งเข้าไปจำหน่ายในอเมริกาอีกไม่นานนี้ ปัจจัยที่ช่วยเกื้อหนุนตลาดสินค้าไก่ปรุงสุกส่งออกนั้น นอกจากจะมีความปลอดภัยของอาหารแล้ว พฤติกรรมของผู้บริโภคในต่างประเทศที่นิยมอาหารปรุงสุกสำเร็จก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง

โดยสรุปแล้วสำหรับธุรกิจการส่งออกไก่ไปญี่ปุ่น เมื่อทำความเข้าใจส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นแล้วก็จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นมีมาตรการที่

²⁶ กรุงเทพธุรกิจ, ญี่ปุ่นไฟเขียว 16 โรงงานไก่ปรุงสุกไทย [ออนไลน์], 7 กันยายน 2548. แหล่งที่มา http://www.mfa.go.th/jtepa2/archives/news_458.html

²⁷ ณัฐวุฒิ หอมจิตต์, The Way to be kitchen of the World [ออนไลน์], 2548. แหล่งที่มา www.gotomanager.com/news/details.aspx?id=29977

เข้มงวดในด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยเฉพาะสถานการณ์ใช้วัตถุดิบที่ทำให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนการนำเข้าไก่สดเป็นไก่ปรุงสุกที่ได้มาตรฐานแทนโดยเน้นเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ และเป็นที่ยอมรับกันว่าสินค้าในเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับการยอมรับทั้งจากในประเทศและต่างประเทศว่ามีคุณภาพและความปลอดภัยสูง

4.1.2.2 สินค้ากุ้งแช่เย็น แช่แข็ง/กุ้งแปรรูป

กุ้งปรุงแต่งเป็นสินค้าอาหารสำคัญอันดับ 2 ที่ไทยส่งไปยังตลาดญี่ปุ่น ซึ่งบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร ได้มีการเลี้ยงกุ้งเพื่อป้อนให้กับโรงงานแปรรูปของบริษัทคือ บริษัทซีฟู้ด เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, บริษัทแกลง จำกัด, บริษัทตราดเพาะเลี้ยงกุ้ง จำกัด, บริษัทกรุงเทพเพาะเลี้ยงกุ้ง จำกัด (มหาชน), บริษัทสวีฟาร์มมิ่ง จำกัด และบริษัทจันทบุรีฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยใช้ลูกกุ้งจากฟาร์มเพาะพันธุ์ลูกกุ้งและอาหารกุ้งของบริษัทเองในการเลี้ยง ซึ่งการจัดการฟาร์มเลี้ยงกุ้งนั้นบริษัทใช้วิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อหาวิธีป้องกันโรคระบาดของกุ้ง รวมทั้งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเน้นการเลี้ยงแบบเทคโนโลยีชีวภาพ (Probiotic Farming) ที่หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี²⁸

อีกทั้งได้มีการส่งออกกุ้งสดแช่แข็งอันเป็นผลผลิตจากโรงงานแปรรูปไปยังต่างประเทศ ผ่านทางผู้นำเข้าในประเทศต่างๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์หลักในธุรกิจอาหารคือ กุ้งปรุงสุกหรือกึ่งปรุงสุก และผลิตภัณฑ์อาหารพร้อมรับประทานในรูปแบบสินค้าแช่เย็นและแช่แข็ง โดยจำหน่ายภายใต้ตราสินค้าของลูกค้าหรือตราสินค้าของบริษัทในประเทศผ่านทางโมเดิร์นเทรด* เช่น ร้านค้าสะดวกซื้อ ฟู้ดส์เซอร์วิส หรือซีพี เฟรชมาร์ท เป็นต้น ซึ่งเป็นช่องทางจำหน่ายของบริษัทเองและส่งออกไปยังประเทศต่างๆผ่านทางผู้นำเข้าในต่างประเทศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของบริษัทในกระบวนการนี้ จะเน้นการแปรรูปกุ้งให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารทั้งในรูปแบบของอาหารกึ่ง

²⁸ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน, ธุรกิจสัตว์น้ำ [ออนไลน์], 2554. แหล่งที่มา http://www.cpfworldwide.com/cpd/th/page/about/aquaculture_business.aspx

* โมเดิร์นเทรด (Modern Trade) คือ ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ที่มีรูปแบบการบริหารที่ทันสมัยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ 1.ห้างสรรพสินค้า (Department Store) เช่น เซ็นทรัล เดอะมอลล์ 2. ซูเปอร์เซ็นเตอร์ (Supercenter) หรือไฮเปอร์มาร์เก็ตหรือดิสเคานต์สโตร์ เช่น บิ๊กซี เทสโก้โลตัส คาร์ฟูร์ 3.ซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket) เช่น ท็อปส์ 4.ร้านค้าเงินสดและบริการตนเอง หรือแคชแอนด์แคร์รี่ (Cash & Carry) เช่น ห้างแม็คโคร 5.ร้านค้าเฉพาะอย่าง (Specialty Store)เช่น นูตส์ วัตสัน 6.ร้านค้าสะดวกซื้อหรือมินิมาร์ท (Convenience Store) เช่น เซเว่นอีเลฟเว่นหรือซีพี เฟรชมาร์ท 7.ร้านค้าประชาชนชนิดหรือแคตติกอริคิลเลอร์ (Category killer) เช่น พาวเวอร์บาย ออฟฟิศดีไป

สำเร็จรูปและอาหารสำเร็จรูปตามคำสั่งซื้อของลูกค้า โดยนำไปผสมเครื่องปรุงรส และทำให้สุก โดยผ่านขบวนการต้ม นึ่ง ทอด อบ ย่าง และอื่นๆ เช่น กุ้งกึ่ง กุ้งต้มสุก เป็นต้น²⁹

ประเทศที่นำเข้าหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งนอกเหนือจากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานแล้ว บริษัทยังให้ความสำคัญอย่างมากในเรื่องความสะอาดและคุณภาพของสินค้า

ตารางที่ 7 เครือ CP ในการส่งออกกุ้งแช่เย็น แช่แข็ง/กุ้งแปรรูปญี่ปุ่น

เครือ CP กับส่วนแบ่งทางการตลาดในการส่งออกกุ้งไทยไปญี่ปุ่น ปี 2547-2552						
หน่วย: พันตัน						
	2547	2548	2549	2550	2551	2552
การส่งออกกุ้งทั้งหมดของ ไทยไปญี่ปุ่น	119,436	110,747	132,395	140,325	159,170	220,453
ปริมาณการส่งออกกุ้งของ เครือ CP ไปญี่ปุ่น	28,080	25,307	30,506	31,893	34,000	52,000
สัดส่วนการส่งออกกุ้งของ CP ไปญี่ปุ่น (%)	23.51	22.85	23.04	22.72	21.36	23.58

ที่มา : ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสัมพันธบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน และกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์

อดิเรก ศรีประทักษ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่และประธานคณะผู้บริหารบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นผู้ส่งออกกุ้งรายใหญ่ที่สุดของไทย เปิดเผยว่า ภาวะการส่งออกกุ้งของบริษัทปีนี้เติบโตต่อเนื่องจากปี 2552 ที่ผ่านมา โดยการส่งออกกุ้งของบริษัทปี 2553 คาดว่าจะเป็นไปตามเป้าหมาย 52,000 ตัน จากปีก่อนที่ส่งออกได้ 34,000 ตัน หรือสูงขึ้นกว่า 53 % คิดเป็นมูลค่าส่งออกรวม 15,000 ล้านบาท จากปีก่อนที่มีมูลค่า 9,500 ล้านบาทหรือเพิ่มขึ้นกว่า 57% และมีแนวโน้มที่คำสั่งซื้อต่อเนื่อง โดยตลาดส่งออกกุ้งส่วนใหญ่ของ CPF ยังคงเป็นตลาดสหภาพยุโรป ซึ่งมีสัดส่วน 35% ญี่ปุ่น 30% และสหรัฐ 15-20% ที่เหลือเป็นตลาดในเอเชีย เช่น เกาหลี ออสเตรเลีย³⁰

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

³⁰ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, ซีพีเอฟชี้ส่งออกกุ้งออสเตรเลียทะลักถึงปีหน้า [ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/business/business>

ในส่วนของธุรกิจกุ้งของ CPF ใช้โมเดลเดียวกับธุรกิจครบวงจรจากไก่เนื้อเป็นต้นแบบ กลุ่มเจียร์วอนที่ได้เริ่มการลงทุนในธุรกิจกุ้งตั้งแต่ปี 2530 วัตถุประสงค์ในขณะนั้นก็เพื่อพัฒนาวิธีการเลี้ยงกุ้งออกนําเผยแพร่ต่อเกษตรกร โดยหวังผลจากการขายอาหารกุ้งเป็นหลัก หลังจากนั้นก็เริ่มขยายธุรกิจจนครบวงจร มีทั้งฟาร์มแม่พันธุ์ ฟาร์มเพาะ ฟักลูกกุ้ง ฟาร์มกุ้ง จนถึงโรงงานแปรรูป ในส่วนของกระบวนการผลิต CPF ได้นำระบบ integrate มาใช้ในธุรกิจกุ้งอย่างจริงจัง เนื่องจากสามารถแก้ปัญหาในเรื่องพันธุ์กุ้งได้แล้ว เมื่อรวมกับความพร้อมในการผลิตลูกกุ้ง อาหาร การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงและกระบวนการแปรรูปที่เป็นไปตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย ลูกค้าสามารถตรวจสอบผลิตภัณฑ์ย้อนหลังไปจนถึงต้นทางที่แม่พันธุ์กุ้งได้

“ต้นทุนของระบบ integrate มีประสิทธิภาพที่สุด แล้วก็ให้ความปลอดภัยที่ดีที่สุด สามารถตรวจย้อนหลังได้ แต่ทำยากเพราะจะต้องมีเทคโนโลยีหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง วันนี้ถ้าเรื่องก็ดกกันการคําจบไป ประเทศไทยน่าจะเป็นศูนย์กลางผลิตกุ้งที่ดีที่สุดในโลก”³¹

อดิเรก ศรีประทักษ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่และประธานคณะผู้บริหารบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร (CPF) กล่าว

การใช้ระบบ integrate ในธุรกิจกุ้งยังมีส่วนช่วยให้ต้นทุนการผลิตกุ้งลดต่ำลง ช่วยสร้างโอกาสในการขยายฐานลูกค้าให้กว้างขึ้น ปัจจุบันอัตราการบริโภคกุ้งยังต่ำมากเมื่อเทียบกับอัตราการบริโภคเนื้อไก่ ดังนั้น หากสามารถผลิตกุ้งได้ในต้นทุนที่ต่ำลง CPF ก็หวังไว้ว่าจะช่วยให้อัตราการบริโภคกุ้งในตลาดต่างประเทศที่สำคัญเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวได้ในระยะเวลาไม่กี่ปีนับจากนี้ ด้วยเหตุนี้ CPF จึงคาดว่าธุรกิจกุ้งจะเป็นสินค้าหลักอีกสินค้าหนึ่งนอกจากไก่ที่จะสร้างอัตราการเติบโตให้กับบริษัทได้มากกว่าธุรกิจอื่น

การจะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” ตามเป้าหมายที่กลุ่มเจียร์วอนทวางไว้ นั้น การดำเนินงานในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า แค่เพียงผลิตอาหารได้อย่างเดียวยังไม่พอ เพราะถ้าจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องสามารถผลิตสินค้าได้ตามที่ตลาดโลกต้องการอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นเรื่องปริมาณหรือคุณภาพในการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

พรศิลป์ แสงคำ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัท แกล่ง จำกัด ซึ่งเป็นโรงงานแปรรูปกุ้ง 1 ใน 3 แห่งของ CPF ได้กล่าวว่า สินค้ากุ้งแปรรูปที่ตลาดแต่ละประเทศต้องการนั้นจะมีลักษณะและมาตรฐานที่แตกต่างกันออกไป โดยตลาดญี่ปุ่นจะเน้นในเรื่องหน้าตา สีสดและรสชาติของสินค้า รวมทั้งบรรจุภัณฑ์ต้องสวยงาม ขณะที่ตลาดยุโรปไม่เน้นในตัวสินค้ามากนัก แต่กลับให้

³¹ ณัฐภูมิ หอมจิตต์, The Way to be kitchen of the World [ออนไลน์], 2548. แหล่งที่มา www.gotomana.com/news/details.aspx?id=29977

ความสำคัญที่กระบวนการผลิตที่จะต้องได้มาตรฐานตามที่กำหนดมากกว่า ส่วนตลาดอเมริกาจะเน้นที่ราคาสินค้าเป็นหลัก เป็นการผลิตที่เน้นปริมาณ³²

โดยสรุปแล้วธุรกิจกึ่งแช่เย็น แช่แข็ง/กึ่งแปรรูป เป็นธุรกิจหนึ่งที่เครือข่ายภูมิภาคภาคที่มีศักยภาพในการผลิตและการส่งออกสูง รวมทั้งเป็นที่ต้องการของตลาดในต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่มีการนำเข้าจากไทยเป็นอันดับสองรองจากไต้หวัน จึงสามารถกล่าวได้ว่าความตกลง JTEPA เป็นใบเบิกทางที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจนี้สามารถส่งออกสินค้าไปขายยังญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นโดยไม่มีอุปสรรคด้านภาษีนำเข้า ส่วนมาตรการสุขอนามัยที่เข้มงวดของญี่ปุ่นไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกสินค้าของกลุ่มเครือข่ายภูมิภาคภาคนี้ เนื่องจากบริษัทที่มีความพร้อมในเทคโนโลยี และมีศักยภาพในการผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสากล

4.1.2.3 สินค้าผลไม้

ญี่ปุ่นนำเข้าผลไม้ปีละเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความต้องการผลไม้สดและผลไม้แปรรูปประมาณ 8-9 ล้านตันต่อปี โดย ร้อยละ 60 เป็นความต้องการของผลไม้สดและที่เหลือ ร้อยละ 40 เป็นความต้องการผลไม้แปรรูป การผลิตในประเทศสามารถป้อนสู่ตลาดได้ประมาณ ร้อยละ 70 ของความต้องการผลไม้สด สำหรับผลไม้แปรรูปมีการนำเข้าในปริมาณ ร้อยละ 80 ของความต้องการใช้ ผลไม้แปรรูปที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นน้ำผลไม้และผลไม้กระป๋อง³³

ญี่ปุ่นยังคงนำเข้าผลไม้ในราคาสูงต่อไป เนื่องจากการผลิตในประเทศมีต้นทุนสูงและ self sufficiency ratio ของผลไม้มีอัตราลดต่ำลงเหลือเพียง ร้อยละ 44 ไทยจึงเป็นประเทศสำคัญที่ส่งออกผลไม้มาญี่ปุ่น โดยเฉพาะไทยส่งออกผลไม้สดมายังญี่ปุ่นปริมาณ 3,800 ตัน มูลค่า 334.85 ล้านบาท หากรวมผลไม้แปรรูปการส่งออกของประเทศไทยมีปริมาณ 7,013 ตัน มูลค่า 642.69 ล้านบาท³⁴

ซี.พี.โดมอนด์ สตาร์ ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นผู้ได้สิทธิประโยชน์ในการส่งออกมังคุดไปยังตลาดญี่ปุ่น จนปัจจุบันกลายเป็นอันดับ 1 ในการส่งออกด้วยส่วนแบ่งทางการตลาด ร้อยละ 31 ของภาพรวมการส่งออกมังคุดไทยไปญี่ปุ่นกว่า 100 ตันต่อปี ขณะที่การส่งออกมะม่วงน้ำดอกไม้ไปญี่ปุ่นก็สามารถเพิ่มปริมาณการส่งออกจาก 140-150 ตัน ในปีในช่วงก่อนที่จะมีการลงนามความตกลง JTEPA หลังจากความตกลง JTEPA มีผลบังคับใช้ ยอดการ

³² เรื่องเดียวกัน.

³³ กองนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร, การส่งผัก-ผลไม้ไปญี่ปุ่น (Exportation of Vegetables and Fruits to Japan) (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2549), หน้า 15.

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

ส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 240 ตัน ด้วยส่วนแบ่งทางการตลาดที่ ร้อยละ 13-14 ของภาพรวมการส่งออก มะม่วงไปญี่ปุ่นกว่า 1,200 ตันต่อปี³⁵

กลยุทธ์หนึ่งที่ ซี.พี.โดมอนต์ สตาร์ ใช้คือการร่วมทุนกับผู้ค้าผลไม้รายใหญ่ใน ญี่ปุ่นอย่างบริษัทโดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น บริษัทสัญชาติญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ค้าผลไม้รายใหญ่ ที่สุดในญี่ปุ่น มีส่วนแบ่งการตลาดมากกว่า ร้อยละ 50 โดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น ยังเป็นตลาด ทำมะละกอฮาวาย มะม่วงพันธุ์คาราบาวจากฟิลิปปินส์ และมะม่วงจากออสเตรเลีย เพื่อบุกตลาด ญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ในการก่อตั้งบริษัท ซี.พี. โดมอนต์ สตาร์ของเครือเจริญโภคภัณฑ์มีสัดส่วนถือหุ้น ร้อยละ 51 ส่วนโดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น มีสัดส่วนถือหุ้นร้อยละ 49 ปัจจุบันมีทุนจดทะเบียน 40 ล้านบาท

นอกจากบริษัทโดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น จะช่วยกระจายตลาดผลไม้ โดยเฉพาะมะม่วงและมังคุดให้กับ CP แล้ว บริษัทแห่งนี้ยังได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีเครื่องสแกนเนื้อ ในมังคุดว่ามีปัญหาเนื้อแก้ว ยางไหลหรือไม่ ซึ่งถือเป็นเครื่องแรกและเครื่องเดียวที่ CP นำมาใช้ใน ไทยโดยนำมาใช้ในโรงงานที่ อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี ทั้งนี้โดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น ยังได้พร้อม ถ่ายทอดพฤติกรรมกรรมการบริโภคนิยมของชาวญี่ปุ่นให้กับทางกลุ่ม CP อีกด้วยซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่าง มากในผลิตสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในญี่ปุ่น

เกรียงไกร วัฒนาสว่าง ผู้จัดการทั่วไปบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ บริษัทแม่ ของซี.พี. โดมอนต์ สตาร์ ยังเชื่อมั่นว่าในปี 2552 จะเป็นปีแรกที่ ซี.พี. โดมอนต์ สตาร์ จะสามารถ เปิดตลาดส้มโอพันธุ์ทองดีในญี่ปุ่น นอกเหนือจากมะม่วงและมังคุด หลังจากที่ผ่านมา มีการส่งออก ส้มโอไปยังจีนตลาดเดียวผ่านบริษัทสหเจริญเอ็นเตอร์ไพรซ์ ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์

จะเห็นได้ว่าสำหรับธุรกิจผลไม้ของ CP แล้ว ส้มโอคือผลไม้ที่ทำรายได้หลักจาก การส่งออกได้มากกว่า ร้อยละ 50 โดยมีเป้าหมายในปี 2552 ที่ผลผลิตส้มโอของ CP จะมีปริมาณ สูงถึง 1 ล้านลูก การส่งออกส้มโอไปญี่ปุ่นผ่านบริษัทโดมอนต์ สตาร์ คอร์เปอเรชั่น จึงเป็นหนทาง หนึ่งในการระบายผลผลิตของบริษัทออกไปยังตลาดในต่างประเทศ ซึ่งในที่สุดแล้ว CP ก็สามารถ ส่งออกส้มโอไปยังญี่ปุ่นได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้³⁶

นอกจากนี้ภายในปี 2556 ธนินท์ เจียรวนนท์ ได้วางแผนที่จะเพิ่มผลผลิตส้มโอ เป็น 6 ล้านลูก โดยให้นโยบายว่าจะต้องระบายส้มโอด้วยการส่งออกและขายในประเทศให้หมด โดยได้ชูนโยบาย "Fresh From Farm" ในการส่งออกผลไม้ของ CP ภายใต้แบรนด์ "DS" ในตลาด

³⁵ "ซี.พี.โดมอนต์ สตาร์ กลยุทธ์บุกตลาดผลไม้ 'ญี่ปุ่น'," News Clipping (13-19 มิถุนายน 2551): 2.

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

ญี่ปุ่น และแบรนด์ “CP Fruit” ในตลาดจีนและตลาดอื่นๆ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการแก้ไขจุดอ่อนของผลไม้ ที่เน่าเสียง่าย และการพยายามรักษาคุณภาพในผลผลิตไว้ให้นานที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เห็นได้จากคำกล่าวของธนิษฐ์ ที่กล่าวว่า

“ผลภายนอกต้องดูสวย เนื้อในต้องมีคุณภาพ” นั่นคือสิ่งที่ผู้บริโภคต่างชาติคำนึงถึงเป็นอันดับแรกมากกว่าเรื่องของ “ราคา” ผู้บริโภคต่างชาติยังนิยมซื้อผลไม้เป็น “ผล” มากกว่าซื้อเป็นจำนวนมาก³⁷

ด้านบรรหาร วิสมิตะนันท์ ผู้จัดการทั่วไปซี.พี.โดมอนต์ สตาร์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนการส่งออกผลไม้มว่า มังคุดที่จะส่งออกนั้นต้องผ่านกระบวนการคัดเกรดอีกครั้ง ก่อนนำไปผ่านกระบวนการจุ่มน้ำร้อน อบไอน้ำ แล้วถึงจะนำไปบรรจุกล่องและเก็บไว้ในห้องเย็นเพื่อเตรียมการส่งออก ในขณะที่กระบวนการจัดซื้อมังคุดเพื่อส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นนั้น จะต้องเป็นมังคุดผิวมันมีลายไม่เกินร้อยละ 5 มีขนาดน้ำหนัก 76 กรัมขึ้นไป ไม่เป็นเนื้อแก้วยางไหลในผล ในขณะที่ซั้วผลกลีบเลี้ยงต้องสมบูรณ์ สีสรรมาชาติ และเก็บเกี่ยวในระยะ 3-4 (เรียกว่าระยะสายเลือด) นอกจากนี้ในขั้นตอนของการรับซื้อ จะต้องนำมังคุดมาลอยน้ำ โดยจะรับซื้อเฉพาะมังคุดที่ลอยน้ำ เพื่อให้แน่ใจว่าโครงสร้างของเนื้อในมังคุดแน่น ไม่มีช่องว่างของอากาศ เพราะหากเปอร์เซ็นต์ของน้ำที่ผิวมังคุดมีมาก เมื่อไปอบไอน้ำจะทำให้เนื้อในแตก เมื่อได้มังคุดมาแล้วจะต้องนำมาผ่านกระบวนการคัดเกรด นำไปเป่าด้วยความร้อน อบไอน้ำ (เพื่อไล่แมลง) บรรจุกล่อง เก็บเข้าห้องเย็น เพื่อเตรียมการส่งออก

โดยสรุปแล้วการทำความเข้าใจ JTEPA ได้ส่งผลให้ธุรกิจผักและผลไม้ของกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้รับโอกาสและสิทธิประโยชน์ในการเปิดตลาดสินค้าผลไม้ในญี่ปุ่น หลังจาก CP ได้บุกตลาดจีนมาแล้ว ซึ่งสินค้าผลไม้ของ CP ก็เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูง เช่นเดียวกับสินค้าไก่และสินค้ากุ้ง ทำให้ไม่มีอุปสรรคในมาตรการสุขอนามัยที่เข้มงวดของญี่ปุ่น

4.1.2.4 การสร้างแบรนด์ CP ในตลาดญี่ปุ่น

การรวมกิจการอาหารของเครือเจริญโภคภัณฑ์เข้ามาเป็นบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) หรือ CPF นอกจากจะเป็นการสร้างความสำเร็จของ CP ในธุรกิจของกลุ่มเจียรวนนท์แล้ว ยังเป็นการประกาศเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” หรือ Kitchen of the world อีกด้วย ซึ่งเป้าหมายนี้ได้สอดคล้องกับโครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อ “ครัวไทยสู่โลก” (Trade and Investment Promotion for “Kitchen of the World” Project) ที่รัฐบาลสมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ชูเรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญ จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่กลุ่มธุรกิจนี้จะได้รับประโยชน์

³⁷ เรื่องเดียวกัน.

เพิ่มขึ้นจากความตกลง JTEPA จากความมุ่งมั่นที่จะก้าวขึ้นเป็นครัวของโลก จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแบรนด์ให้กับผลิตภัณฑ์ของ CPF อย่างจริงจังด้วยการทุ่มงบประมาณถึง 200 ล้านบาท โดยได้กำหนดเป็นนโยบาย “Singular Brand” นั้นหมายถึงต่อไปนี้สินค้าของ CPF จะทำการตลาดภายใต้แบรนด์ “CP” ความมั่นใจของ CPF ที่สะท้อนออกมาเป็นเป้าหมายนี้มีที่มาจากความสำเร็จในโมเดลธุรกิจอาหารครบวงจร (Vertical Integration) ที่เริ่มตั้งแต่การเป็นผู้ผลิตอาหารสัตว์ ฟอ์ฟันท์แม่พันธุ์ ฟาร์มเลี้ยง ไปจนถึงโรงฆ่าชำแหละและโรงงานแปรรูป ซึ่งเห็นได้เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนอย่างมากในธุรกิจไก่เนื้อและกึ่ง รวมทั้งธุรกิจพืชครบวงจรที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนในการผลิต จากโมเดลนี้ทำให้ CPF สร้างรายได้จากทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิต

และจากความเคลื่อนไหวของ CPF ในการร่วมลงทุนกับ โยนิคิ คอรัปอเรชั่น บริษัทผู้ประกอบการผลิตและแปรรูปเนื้อสัตว์รายใหญ่ในญี่ปุ่น ด้วยการจัดตั้งบริษัท CP-Yonekyu นั้นก็เป็นการตอกย้ำเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” ซึ่งตลาดในต่างประเทศที่ CPF เข้าไปลงทุนนั้นไม่ได้มีแค่เฉพาะในญี่ปุ่น เพราะในปัจจุบัน CPF มีสาขาอยู่ใน 12 ประเทศ³⁸ ได้แก่ ญี่ปุ่น, เกาหลี, สิงคโปร์, สาธารณรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (ดูไบ), แอฟริกาใต้, อังกฤษ, เบลเยียม, เยอรมนี, ฝรั่งเศส, อิตาลี, สวิตเซอร์แลนด์และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นจุดกระจายสินค้าของบริษัท โดยจะมีการขยายในกลุ่มประเทศยุโรปเพิ่มขึ้น

โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อ “ครัวไทยสู่ครัวโลก” ของความตกลง JTEPA นี้จะช่วยในการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้กับกลุ่มธุรกิจของเจียร์วอนท์ ที่ต้องการส่งออกสินค้าไปยังตลาดโลก ซึ่งช่วยสร้างโอกาสในการพัฒนาช่องทางกระจายสินค้าให้กับผลิตภัณฑ์อาหารไทย กล่าวคือเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” ของกลุ่มเจียร์วอนท์นั้นได้รับการสนับสนุนเต็มที่จากภาครัฐ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ในขณะนั้น โดยสรุปแล้วการทำความตกลง JTEPA นี้เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนนี้สามารถส่งออกสินค้าอาหารรวมทั้งการเข้าไปจัดตั้งธุรกิจของกลุ่มเจียร์วอนท์ในญี่ปุ่นได้อย่างสะดวก เป็นการลดอุปสรรคทางการค้า เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการตลาดของภาคการเกษตรโดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร ด้วยการส่งเสริมให้มีการตั้งศูนย์กระจายสินค้าอาหารไทยและแฟรนไชส์อาหารไทย และร้านอาหารไทยในญี่ปุ่นตามยุทธศาสตร์ภายใต้กรอบของความตกลง JTEPA

38

ณัฐวุฒิ หอมจิตต์, The Way to be kitchen of the World [ออนไลน์], 2548. แหล่งที่มา www.gotomana.com/news/details.aspx?id=29977

จากข้อมูลและผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ที่กลุ่มเกษตรกรจะได้รับจากความตกลง JTEPA ที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า จากผลประโยชน์ทั้งหมดที่กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับจากความตกลงนี้ ซึ่งให้เห็นว่าจากการที่กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อม เทคโนโลยีและศักยภาพในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูงจนที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรได้รับประโยชน์อย่างมากในด้านการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารจากความตกลง JTEPA เนื่องจากเป็นไปตามตรรกะของระบบทุนนิยมที่จะนำมาสู่การผูกขาดนายทุนรายใหญ่ และจากความสัมพันธ์ส่วนตัวที่กลุ่มเกษตรกรที่มีต่อรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ โดยมีบุคคลใกล้ชิดดำรงตำแหน่งในรัฐบาลด้วยแล้วนั้น กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กลุ่มเกษตรกรได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้อย่างเต็มที่ ทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ด้านการค้าที่สร้างรายได้อย่างมากมหาศาลให้กับกลุ่มธุรกิจนี้

4.2 การทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ของกลุ่มเกษตรกร

กรีกโบราณมีแนวคิดทางด้านจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานทางสังคมที่ว่า *“อะไรที่ดีสำหรับตัวเองย่อมจะต้องดีสำหรับสังคมด้วย”*³⁹ ดังนั้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมจึงควรมีความสอดคล้องต้องกัน พฤติกรรมหรือการกระทำใดๆที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองควรมีการประสานกลมกลืนไปกับประโยชน์ต่อสังคมในขณะเดียวกัน

การทับซ้อนของผลประโยชน์ของบุคคลที่มี 2 สถานะหรือมากกว่าในเวลาเดียวกันในตำแหน่งสาธารณะ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี และตำแหน่งในบริษัทเอกชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจมีความโน้มเอียงในการใช้อำนาจและตำแหน่งสาธารณะหาประโยชน์ส่วนตัวหรือแสวงหาประโยชน์ให้กลุ่มพวกพ้องของตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อมได้โดยง่าย ซึ่งมักพบเห็นกันเสมอคือ รายได้ซึ่งมาจากการที่นักการเมืองและพวกพ้องได้รับโอกาสในการตั้งราคาสินค้าหรือบริการซึ่งพวกเขาทำการผลิตอยู่ในราคาสูงเนื่องจากเป็นธุรกิจผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า *“ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ”*⁴⁰ หรือผลกำไรอัตราสูงที่โยงกับภาวะการผูกขาดทางตลาด โดยเฉพาะบทบาทของกลุ่มธุรกิจต่อการเมืองร่วมสมัย แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนจึงเป็นการแยกผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากผลประโยชน์ของสาธารณชน อีกทั้งยังเป็นหลักที่สร้าง

³⁹ ธีรภัทร เสร้งสรรพค์, นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, 2549) หน้า 107.

⁴⁰ มาสุก พงษ์ไพจิตร, “คอร์รัปชันสองรูปแบบ,” ใน ธรรมภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวชิรธรรม, 2546), หน้า 161-163.

ขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ของตนในทางการเมืองได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริง การแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างบุคคลกับบุคคลและสำหรับกลุ่มผลประโยชน์อันหลากหลายกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสังคม สังคมใดที่ไม่สามารถสร้างดุลยภาพภายในสังคมนั้นระหว่างกลุ่มต่างๆ สังคมนั้นย่อมมีโอกาสล่มสลายได้ เพราะต่างฝ่ายต่างเห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป ดังนั้นเมื่อโลกแห่งความเป็นจริงเป็นโลกแห่งความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือ ผู้ที่เข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อแบ่งปันจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม จึงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานผลประโยชน์ของความขัดแย้งเหล่านั้น และเป็นการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมมากกว่าที่จะทำหน้าที่เพื่อตัวเองหรือกลุ่มของตน

แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) สามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจการกำหนดนโยบาย JTEPA ของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณในประเด็นการทับซ้อนของผลประโยชน์ทางธุรกิจระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนในพรรคไทยรักไทยว่าเป็นการทุจริตเชิงนโยบาย (policy-based corruption) โดยการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาภาคการเกษตรในส่วนของอุตสาหกรรมอาหารที่มีกลุ่มเจียร์วอนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนหลักของพรรคไทยรักไทย และมีส่วนได้รับผลประโยชน์จากความตกลงนี้ กล่าวคือถึงแม้รัฐบาลจะพยายามนำเสนอว่านโยบาย JTEPA ที่จัดทำขึ้นนี้ได้มุ่งเน้นผลประโยชน์ของสาธารณะที่จะได้รับจากการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากรัฐบาลชุดนี้ประกอบไปกลุ่มทุนผูกขาดที่เข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญ จึงมีความเป็นไปได้ว่าในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย (Policy) ต่างๆ ย่อมสะท้อนผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องเป็นสำคัญ ดังนั้นในข้อความตกลงต่างๆ ของนโยบาย JTEPA นั้น รัฐบาลซึ่งเป็นกลุ่มทุนผูกขาดมีแนวโน้มที่จะได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายนี้ด้วยการออกออกกฎหมายหรือการดำเนินนโยบายที่เอื้อประโยชน์กับกลุ่มตนหรือพวกพ้องโดยละเลยผลกระทบที่จะตกอยู่กับประเทศชาติในระยะยาว ซึ่งเป็นการคอร์รัปชันทางอ้อมที่กฎหมายยังครอบคลุมไปไม่ถึง ทำให้ผลที่ออกมาคือนโยบายหรือมาตรการที่ให้ผลประโยชน์กับบริษัทธุรกิจเอกชนบางรายบางกลุ่มแต่สังคมโดยรวมเสียประโยชน์

จากการรัฐประหารชุดนี้มีทั้งอำนาจ เงินทุน และความรู้ความสามารถด้านการจัดการ พวกเขาได้เปลี่ยนแปลงวิธีการทุจริตคอร์รัปชันรูปแบบเก่าซึ่งประชาชนอาจเห็นหรือตรวจสอบได้ง่ายไปเป็นการดำเนินนโยบายและโครงการเศรษฐกิจขนาดใหญ่และการออกกฎหมายต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์กับธุรกิจของตนเองและพวกพ้อง ซึ่งเป็นวิธีการหาผลประโยชน์ในรูปแบบที่มีความ

ซับซ้อนและซ่อนเร้นมากขึ้น ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยากที่จะตามทันและก่อให้เกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนขึ้นมา

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการสูญเสียผลประโยชน์ของสาธารณะในการจัดทำความตกลง JTEPA ในบทที่ 2 นั้นก็ช่วยชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งก็คือกลุ่มเจียรวนนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนในรัฐบาลจะเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์อย่างมากในความตกลง JTEPA ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วประโยชน์ที่ได้รับนี้ต้องแลกมาด้วยผลประโยชน์ของสาธารณะที่สูญเสียไปจากความตกลงนี้ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสินค้าข้าว ที่เกษตรกรส่วนใหญ่ของไทยที่เป็นชาวนาไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลงนี้ เพราะการทำความตกลงกับญี่ปุ่นถือว่าเป็นโอกาสเดียวที่เกษตรกรไทยโดยเฉพาะชาวนาซึ่งมีสัดส่วนถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนเกษตรกรทั้งหมดจะได้รับประโยชน์ แต่การเจรจากับญี่ปุ่นนั้นกลับไม่ประสบผลสำเร็จในการต่อรองให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดข้าวให้แก่ไทยแต่ประการใด เนื่องมาจากภาคการเมืองซึ่งก็คือพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยอมที่จะถอนสินค้าข้าวออกจากการเจรจาเพื่อให้ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดสินค้าประเภทกุ้ง ไข่ และอาหารแปรรูปให้กับไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับกาได้รับผลประโยชน์ของกลุ่มเจียรวนนท์ ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในภาคการเกษตรนั่นเอง ส่วนเรื่องขยะพิษ ที่มีการเปิดโอกาสให้มีการนำเข้าขยะอันตรายจากญี่ปุ่นเข้ามาในไทยในรูปของสินค้า และทำให้เป็นเรื่องที่ถูกต้องตามกฎหมายในกรอบความตกลง JTEPA ซึ่งไทยไม่สามารถที่จะห้ามการค้าขายรายการสินค้าต่างๆเหล่านี้ได้ เพราะจะกลายเป็นการกระทบการคุ้มครองการลงทุนและกระทบกับสิทธิของผู้ประกอบการของญี่ปุ่น ในขณะเดียวกันข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจดสิทธิบัตรจุลชีพตามธรรมชาติในมาตรา 130(3) นั้นเป็นข้อตกลงที่มากเกินไปกว่าข้อตกลงในองค์การการค้าโลก (WTO)⁴¹ ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลชี้แจงว่ามีเนื้อหาสอดคล้องกับความตกลงที่มีอยู่แล้วในองค์การการค้าโลกหรือขยายความตกลงที่มีอยู่แล้วในองค์การการค้าโลกเล็กน้อย ซึ่งจากการศึกษาเพิ่มเติมของผู้วิจัยในทั้ง 3 ประเด็นข้างต้นรวมทั้งภายหลังจากที่กลุ่ม FTA Watch ซึ่งเป็นภาคประชาชนได้เข้ามาวิเคราะห์ตรวจสอบแล้วก็พบว่าสิ่งที่รัฐบาลนำเสนอ นั้นไม่เป็นความจริงตามที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นข้อแลกเปลี่ยนที่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งสภาพแวดล้อม สุขภาพ และอาชีพของประชาชนคนไทย และก่อให้เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรและทรัพยากรชีวภาพในประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีรายได้น้อยอาจถูกเรียกเก็บค่าสิทธิบัตรใน

⁴¹ กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน, วิเคราะห์ความตกลงที่ถูกปิดเอฟทีเอไทย-ญี่ปุ่น

ราคาแพง หากพบว่าสัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช ที่เกษตรกรครอบครองอยู่เกี่ยวข้องกับ สิทธิบัตรที่ญี่ปุ่นจดไว้

ส่วนในเรื่องมาตรการสุขอนามัยที่เป็นอุปสรรคด้านการค้าของเกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยนั้น ในประเด็นนี้ นายอานนท์ นนทรีย์⁴² นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการด้านการเกษตรญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่สำนักงานการเกษตรและสำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ผู้ประกอบการรายย่อยมักประสบปัญหาการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารเนื่องจากญี่ปุ่นมีมาตรการความปลอดภัยอาหารที่เข้มงวดมากจนเป็นอุปสรรคด้านการค้า โดยเฉพาะปัญหาสารตกค้างในสินค้าปศุสัตว์ สินค้าประมง และสินค้าพืชผัก โดยทางญี่ปุ่นจะมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและออกใบรับรอง (certificate) ให้จึงจะสามารถส่งสินค้าออกไปยังญี่ปุ่นได้ ซึ่งที่ผ่านมาจะภาคธุรกิจขนาดใหญ่ที่ได้รับการยอมรับจากญี่ปุ่น ส่วนภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ยังมีอีกจำนวนมากที่ยังไม่เข้าระบบมาตรฐานของญี่ปุ่น ทำให้ภาคธุรกิจเหล่านี้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ในการส่งออกในรอบของ JTEPA เท่าที่ควร

ในปัจจุบันความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) เช่น คุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงที่ถูกต้องสุขอนามัย กระบวนการดูแลรักษาผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว เป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้ได้มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาแล้วอย่างญี่ปุ่น แต่ในประเทศไทยด้านการผลิตยังมีการใช้ปัจจัยการผลิตและสารเคมีต้องห้าม (Wrong use) ทั้งจากการขาดความรู้ หรือรู้แต่ขาดความตระหนักเนื่องจากต้องการใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมทั้งขาดแรงจูงใจในการเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐานสากล (GAP, CoC เป็นต้น) เนื่องจากไม่มีความแตกต่างในราคา ผลผลิต ในขณะที่ฟาร์มมาตรฐานปฏิบัติยากกว่า⁴³ ส่วนด้านโรงงานก็ยังมีโรงงานจำนวนมากที่ยังไม่เข้าระบบมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) กล่าวคือกลุ่มคนที่ได้ประโยชน์ก็จะกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีที่มั่งคั่งพร้อมและศักยภาพในการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก เกษตรกรส่วนใหญ่และผู้ประกอบการรายย่อยกลับไม่ได้รับประโยชน์จากความ

⁴² สัมภาษณ์ อานนท์ นนทรีย์, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ เจ้าหน้าที่สำนักงานการเกษตรและสำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 23 มิถุนายน 2553.

⁴³ แผนกอารักขาพืชแห่งประเทศไทย, แผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัย ด้านอาหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2547-2551 (Food Safety) [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา www.bayercropscience.co.th/foodsafety/fst_plan.php [2554, มกราคม 9]

ตกลงนี้ เนื่องจากไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าไปแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ซึ่งมีมาตรการทางการค้าและมาตรการความปลอดภัยสุขอนามัยอาหารที่เข้มงวดมาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มเจียร์วอนท์ เป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อม และมีศักยภาพของตัวเองในการส่งออกสินค้าในอุตสาหกรรมเกษตรไปยังญี่ปุ่น แต่ทั้งนี้จากอำนาจในภาครัฐที่กลุ่มเจียร์วอนท์มีอยู่ในรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ นั้น ได้กลายเป็นโอกาสสำคัญในการเอื้อประโยชน์ทางการค้าในความตกลง JTEPA ให้กับกลุ่มนี้ จากการขอลงเปลี่ยนที่ภาคการเมืองเข้ามาดำเนินการเพื่อสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มทุนในรัฐบาลเป็นสำคัญนั้น เป็นการแลกเปลี่ยนที่ “ได้ไม่คุ้มเสีย” เนื่องจากผลเสียที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะ เพื่อแลกกับผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจเพียงบางกลุ่มนั้น เป็นความสูญเสียที่ไม่สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขได้เหมือนกับการเสียประโยชน์ทางการค้า การจัดทำความตกลงของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ในครั้งนี้จึงสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ด้านเกษตรมากกว่าที่จะปกป้องผลประโยชน์หรือปกป้องความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ

4.3 สรุปท้ายบทที่ 4

จากการศึกษาพบว่าผลประโยชน์ส่วนตัวที่กลุ่มเจียร์วอนท์ จะได้รับจากการทำความตกลง JTEPA นี้คือ การส่งออกสินค้าที่เป็นธุรกิจหลักของบริษัทรวมทั้งโอกาสในการสร้างแบรนด์ของธุรกิจให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในญี่ปุ่น โดยสามารถจำแนกผลประโยชน์ที่กลุ่มเจียร์วอนท์ได้รับดังนี้ **หนึ่ง** การส่งออกไก่สดแช่เย็น แช่แข็ง/ไก่ปรุงสุก **สอง** การส่งออกสินค้ากุ้งแช่เย็น แช่แข็ง/กุ้งแปรรูป **สาม** การส่งออกผลไม้ และ **สี่** การสร้างแบรนด์ CP ในตลาดญี่ปุ่น ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำรายได้มหาศาลให้กับกลุ่มเจียร์วอนท์ ผลประโยชน์ที่กลุ่มนี้ได้รับนั้นมาจากการอาศัยช่องว่างทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้กลุ่มทุนเข้ามาบริหารประเทศ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการกำหนดนโยบายต่างๆ ให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องเป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายและการสูญเสียผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสาธารณะ

ความตกลง JTEPA นั้นมียุทธศาสตร์มุ่งเน้นการส่งออกของภาคเกษตรเป็นหลัก แต่เกษตรกรไทยโดยเฉพาะชาวนากลับไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลงนี้ เนื่องมาจากการที่ภาคการเมืองยอมยกเลิกสิทธิในการส่งออกสินค้าข้าวเพื่อแลกกับการส่งออกสินค้าไก่ กุ้งและอาหารแปรรูป ที่มีเพียงเฉพาะบางกลุ่มธุรกิจที่ได้ประโยชน์ รวมทั้งเรื่องโอกาสในข้อความตกลง JTEPA ที่ทำให้ญี่ปุ่นสามารถเคลื่อนย้ายขยะพิษหรือของเสียอันตรายเข้ามาในไทยได้นั้น หรือในประเด็นเรื่องการจดสิทธิบัตรจุลชีพ ที่เป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นสามารถเข้ามาเป็นเจ้าของ

สารพันธุกรรมที่มีถิ่นกำเนิดในไทย ประเด็นต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อและสร้างความเสียหายให้แก่สาธารณะซึ่งเป็นความสูญเสียที่ไม่สามารถประเมินค่าได้เลย

กลุ่มเจียร์วอนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งเทคโนโลยี ศักยภาพ และโดยเฉพาะอำนาจในภาครัฐนั้น จากทั้งหมดที่กล่าวมาถือเป็นความได้เปรียบในการสร้างโอกาสสำคัญเพื่อการส่งออกสินค้าในธุรกิจของตนเองไปยังญี่ปุ่น ในขณะที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยกลับไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลงนี้ ด้วยการดำเนินการของภาคการเมืองที่มุ่งเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลัก โดยละเลยถึงผลประโยชน์หรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวมเป็นสำคัญ กล่าวคือถึงแม้ตรรกะของทุนนิยมจะนำมาสู่การผูกขาดนายทุนรายใหญ่ ซึ่งทำให้นายทุนรายใหญ่ได้เปรียบนายทุนรายย่อยอยู่แล้วนั้น แต่การที่รัฐบาลพ.ต.ท. ทักษิณเข้ามาบิดเบือนกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ด้วยการฉกฉวยผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตนนั้นทำให้การแข่งขันในตลาดเสรีไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง